

บทที่ ๒

✓ วัฒนธรรมทางการเมือง

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นศัพท์ที่มาจากคำ ๒ คำ คือ วัฒนธรรมกับการเมือง ในคำๆ แรก คือ วัฒนธรรมนั้น คนโดยทั่วไปยังมีความเข้าใจสับสนไม่ตรงกับความหมายที่ใช้กันอยู่ในทางวิชาสังคมศาสตร์ กล่าวคือ คนโดยทั่วไปเข้าใจว่า วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งดั้งเดิม ความเจริญ หรือไม่ก็เข้าใจกันว่าหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างมารยาทและระบอบของชนชั้นสูง หรือผู้มีการศึกษาสูง มีความซาบซึ้งในดนตรี ศิลปะ และวรรณกรรม และนอกจากนี้ ยังมีจะตีความวัฒนธรรมว่า หมายถึงขนบธรรมเนียมประเพณี หรือแบบอย่างของโบราณ ซึ่งความหมายตามความเข้าใจเหล่านี้ มิใช่ความหมายที่ใช้กันในทางวิชาสังคมศาสตร์

วัฒนธรรมตามความหมายในทางวิชาสังคมศาสตร์นั้น หมายถึงแบบอย่างการดำรงชีวิตของกลุ่มชน ซึ่งสมาชิกเรียนรับถ่ายทอดกันไปด้วยการส่งส่อนอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม^๑ หรือหมายความง่ายๆ ว่า แบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ของคนกลุ่มหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งเท่านั้น โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นแบบแผนหรือวิถีชีวิตที่เป็นสิ่งดั้งเดิมเสมอไป และไม่ว่าแบบอย่างนั้นจะยืนยงคงมาช้านาน หรือเพิ่งเกิดขึ้นก็ตาม ถ้าตราบตาคนที่อยู่รวมกันในกลุ่มนั้น เห็นดีเห็นชอบที่จะเป็นอยู่กันด้วยชีวิตแบบนั้นแล้ว นั่นก็คือวัฒนธรรม^๒

---

^๑ พัทยา สายชู, "การใช้แบบความคิดเรื่อง วัฒนธรรมในการพัฒนาประเทศ", ใน วรรณไวทยากร: ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (พระนคร: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๓; และโปรดดู ประสาท หลักศิลา, สังคมมนุษย์ในด้านพฤติกรรมศาสตร์ (พระนคร: วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๑๔.

^๒ พัทยา สายชู, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

จากที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นแล้วว่า วัฒนธรรมนั้น คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อสิ่ง
แวดล้อมทุกสิ่งทุกอย่าง โดยมีได้คำนี้ถึงว่าจะเป็นสิ่งดีหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี โดยเหตุที่มนุษย์
จะมีพฤติกรรมแสดงออกอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมหรือความรู้สึก^๓ ดัง
นั้น วัฒนธรรมจึงได้แก่แบบแผนของความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมหรือความรู้สึกของคนในสังคม
นั่นเอง

ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทุกสิ่งทุกอย่างหรือทุกด้านนั้น เรียกว่า
วัฒนธรรมของสังคม หรือวัฒนธรรมชั้นมูลฐาน วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบ
วัฒนธรรมทั้งหมด^๔ หรืออีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนความเชื่อ ความรู้
และค่านิยมทางการเมืองของคนในสังคม ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมพื้นฐาน หรือวัฒนธรรมชั้น
มูลฐานนั้น แม้ว่าจะไม่มีส่วนเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง แต่บางครั้งความเชื่อ และค่านิยมพื้นฐาน
ก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อวัฒนธรรมทางการเมือง^๕ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง เช่น ในสังคมที่คน
มีความเชื่อว่า ฐานะทางสังคมของคนนั้นเป็น เรื่องของกรรมดีกรรมชั่วแต่ปางก่อนของบุคคลนั้นๆ
คนในสังคมนั้นก็มักจะมีทัศนะ เห็นว่าผู้ปกครอง เป็นผู้มีบุญญาธิการสูงส่ง การเมืองการปกครองเป็น

"Arther Coben, Attitudes Change and Social Influence (5 th.ed. rev.; New York: Basic Books Inc., 1964), pp. 137-138; Dean Jaros, Socialization to Politics (New York: Praeger Publishers, Inc., 1973), pp. 7-8.

^๓ กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองไทยกับพัฒนาทางการเมือง," ใน วรรณ
ไวทยากร: รัฐศาสตร์ (พระนคร: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๕), หน้า ๔๖.

^๔ ".....the basic belief and value patterns of a culture—those general values that have no reference to specific political objects — usually play a major role in the structuring of political culture," Sidney Verba, "Comparative Political Culture," in Political Culture and Political Development, eds. by Lucian W. Pye & Sidney Verba (Princeton: Princeton University Press, 1965), p. 521.

เรื่องของผู้มีบุญญาธิการสูงส่งนี้ ไม่ใช่เรื่องสมควรถ้าประชาชนคนธรรมดาจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คนในสังคมนั้นจึงมีความนิ่งเฉยมากกว่าที่จะกระตือรือร้นสนใจเข้าไปมีส่วนในทางการเมืองการปกครอง หรือในทำนองตรงข้าม หากคนมีความเชื่ออย่างมีเหตุผล เชื่อในความสามารถและความเสมอภาคของคน ไม่เชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วแต่ปางก่อนจะเป็นสิ่งกำหนดฐานะหรือความเป็นอยู่ของบุคคล คนในสังคมนั้นก็จะมีทัศนคติแนบเนียนเห็นว่า การเมืองการปกครองเป็นเรื่องของคนทุกคน ไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะหนึ่งโดยเฉพาะ คนในสังคมนั้นก็มักมีความกระตือรือร้นสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองมากกว่าจะอยู่นิ่งเฉย

โดยเหตุที่ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมพื้นฐาน กับวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องใกล้ชิดกันดังที่กล่าวมาแล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองจึงย่อมมีนัยความหมายหมายถึง ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมหรือความรู้สึกของคนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือใกล้ชิดกับการเมือง^๖

การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองของคนนั้น เป็นผลจากการที่คนเราได้เรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม^๗ ซึ่งก็หมายถึงการที่บุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างหนึ่ง และจากประสบการณ์ความเคยชินในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมอีกอย่างหนึ่ง แล้วบุคคลก็รับเอาผลจากการเรียนรู้ขึ้นมา

^๖เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๗Richard E. Dawson and Kenneth Prewitt, Political Socialization (Boston: Little, Broen and Company, 1969), pp. 4-6, 27-28; Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr., Comparative Politics: A Developmental Approach (Boston: Little, Brown and Company), p. 64; Ross H. Laurence, Perspectives on the Social Order: Reading in Sociology (2 nd. ed. rev.; New York: McGraw Hill Book Company, Inc., 1963), p. 136.

เป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการพิจารณาส่งต่างๆ สิ่งที่มีอิทธิพลในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น ได้แก่ สถาบันหรือองค์กรต่างๆ ในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ รวมทั้งสื่อสารมวลชน ประวัติศาสตร์ และสภาพโครงสร้างพื้นฐานของสังคม อันได้แก่ วัฒนธรรมนิยมประเพณี ค่านิยม ปรัชญาทางสังคมต่างๆ เช่น ปรัชญาการศึกษาและปรัชญา ศาสนา รวมทั้ง สภาพของสังคม ลักษณะของสังคม และระบบการเมืองการปกครองของ สังคมนั้นๆ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดของบุคคล ขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดขององค์กรต่างๆ รวมทั้งสื่อสารมวลชน สภาพโครงสร้างพื้นฐานของสังคม และ ตลอดจนประวัติศาสตร์ของสังคมนั้น เช่นในสังคมใด สิ่งต่างๆ ดังกล่าวถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบ ประชาธิปไตย บุคคลในสังคมนั้นๆ ก็จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมาก ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองใหม่ จะใช้กระบวนการนี้เป็นเครื่องมือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้สนับสนุนระบบการปกครองของตน ตัวอย่างในเรื่องนี้ เช่น ประเทศเยอรมันตะวันตกให้คนเรียนรู้ประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนสนับสนุนระบบการปกครองของตน กล่าวคือ ประเทศเยอรมันตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งได้นำเอาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ ได้พยายามสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้เป็นแบบประชาธิปไตย โดยได้สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในสถาบันการศึกษา และพยายามสอนวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ด้วยการฝึกปรือให้นักเรียนรู้จักถกเถียงอภิปรายในห้องเรียน และจัดให้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน^๕ เช่นเดียวกันในประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย ซึ่งใช้ระบบการปกครองแบบเผด็จการ ก็ได้พยายามสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้สนับสนุนระบบการปกครองของตน โดยเน้นอบรมปลูกฝังนักเรียนให้สำนึกในเรื่องราวระเบียบ

---

^๕Verba, "Germany: The Remaking of Political Culture", in Political Culture and Political Development, op. cit., p. 161.

ยอมตามอำนาจและจงรักภักดีต่อผู้นำพรรค และชาติ รวมทั้งปลูกฝังให้สำเหนียกในลัทธิมาร์ก-
ซิสต์ เลนินนิสต์^{๙๙} ด้วยเป็นต้น

การเรียนรู้นั้นจะมีผู้ตลอดชีวิตของคนตราบใดที่ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมนุ
มนุษย์^{๑๐} และจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้คือ^{๑๑}

---

^{๙๙}Gabriel A. Almond, ed., Comparative Politics Today: A World View (Boston: Little, Brown and Company, 1974), p. 274; Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok: Praepitta International, 1975); p. 34; and Dawdon and Prewitt, op.cit., p. 28.

^{๑๐}การเรียนรู้จะมีผู้ตลอดชีวิตของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเวลาเปลี่ยนแปลงหรือหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เช่น ระยะเวลาเข้าโรงเรียน เข้าทำงาน สมรส เข้ารับราชการ หรือระยะที่เริ่มอยู่ในวัยที่มีความคิด (mental institution) ระยะเวลาอพยพเข้าไปอยู่ในประเทศใหม่ ตลอดจนระยะแรกของการเปลี่ยนสถานภาพใหม่ เช่น เป็นผู้ปกครอง และการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น จุดประสงค์ของการเรียนรู้ของบุคคลก็เพื่อให้สามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมหรือกลุ่มที่บุคคลนั้นๆ เป็นสมาชิกอยู่, Leon Mann, Social Psychology (Sydney: John Wiley & Sons Australasia Pty. Ltd., 1972), p. 6; Quoted in Pricha Hongskrailers, "Plitical Culture: Its Nature and Significance," The Journal of Social Sciences, Vol. XI No. 4 (October, 1974), 81.

^{๑๑}Lucian W. Pye, Politics, Personality, and Nation Building: Burma's Search for Identity (New Haven: Yale University Press, 1962), pp. 44-46.

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นขั้นตอนเริ่มแรกสุดที่เมื่อคนเริ่มเกิดมาจะได้รับการถ่ายทอดอบรมให้เข้าสู่ความมีสภาพเป็นสมาชิกในสังคม ในขั้นตอนนี้เป็นการอบรมที่ทำให้คนเรียนรู้วิธีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นขั้นตอนอบรมบุคคลให้มีโครงสร้างบุคลิกมูลฐาน (Basic Personality Structure) หรือมีวัฒนธรรมมูลฐาน องค์การสำคัญที่มีอิทธิพลมากที่สุดที่มีส่วนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ครอบครัว และสถาบันการศึกษาในลำดับต่อมา

ขั้นตอนที่สอง เป็นขั้นตอนอบรมที่ก่อให้เกิดบุคคลเริ่มมีพื้นฐานความรู้ ความเชื่อ หรืออีกนัยหนึ่ง ทำให้คนเริ่มมีเอกภาพส่วนบุคคล เป็นขั้นตอนที่ประสบการณ์เริ่มมีอิทธิพลหล่อหลอมจิตใจให้มีความสำนึก ซึ่งจะนำไปส่วนกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาคขั้นมูลฐานของบุคคล คือ บุคคลจะมีความสำนึกว่าตัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ขั้นตอนที่สาม ขั้นตอนนี้ เป็นการอบรมถ่ายทอดทางการเมือง ในขั้นตอนนี้บุคคลเริ่มมีความรอบรู้ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง เป็นขั้นตอนหล่อหลอมทำให้เกิดบุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวบุคคล ทำให้บุคคลเริ่มมีความคิด พิสูจน์วิเคราะห์ในทางการเมืองขึ้น

ขั้นตอนที่สี่ เป็นขั้นตอนการอบรมถ่ายทอดที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจการเมืองลึกซึ้งขึ้น และมีความรู้ลึกซึ้งคิดในทางการเมืองอย่างมาก จนถึงขั้นทำให้เกิดมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาททางการเมือง คนๆ นั้นอาจจะจะเป็นนักการเมืองหรือผู้บริหารพรรคเป็นรัฐมนตรี หรือผู้พิพากษาแล้วแต่

ขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการเรียนรู้ จะมีอิทธิพลต่อค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ หรือวัฒนธรรมของบุคคลมากน้อยขึ้นลงไม่เท่ากัน บางครั้งการอบรมในระดับครอบครัวอาจจะมีอิทธิพลมากกว่าระดับกลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และองค์กรที่เป็นทางการ แต่บางครั้งการอบรมระดับปลายจะมีอิทธิพลมากกว่า^{๑๒} แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าในสังคมแบบจารีตประเพณีดั้งเดิม (Traditional Society) ซึ่งเป็นสังคมอิสระที่ประกอบด้วยการมีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน หรือมีลักษณะสัมพันธ์กันเป็นแบบส่วนตัว มีกฎเกณฑ์ข้อ

^{๑๒}กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๔๐-๔๑.

บังคับทางสังคมที่อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมจรรยา มีความยึดมั่นในความจงรักภักดี ความกตัญญู ยกย่องเคารพนับถือผู้มีวิญญูและฐานะทางสังคมสูง ในสังคมเช่นนี้ครอบครัวจะมี แนวโน้มที่มีอิทธิพลมากกว่าระดับกลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ และองค์กรที่เป็นทางการอื่นๆ

การเรียนรู้วัฒนธรรมในชั้นต่างๆ บางครั้งมีการขัดกัน ที่ปรากฏมักเนื่องมาจากมีการ รับวัฒนธรรม ระบบการศึกษา และเทคโนโลยีต่างๆ อันใหม่เข้ามาในสังคมอย่างหนึ่ง และได้มี การใช้กระบวนการเรียนรู้สร้างวัฒนธรรมทางการ เมืองอันใหม่ที่ขัดกับวัฒนธรรมพื้นเพดั้งเดิมของ สังคมอีกอย่างหนึ่ง ปัญหาที่เอ่ยถึงนี้มักเป็นปัญหาสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ประเทศกำลังพัฒนาที่พยายามนำเอาระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตยมาใช้ ใน การปลูกฝังระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศกำลังพัฒนา มักพยายามใช้ระบบการ ศึกษาสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยขึ้นในสังคม ส่วนใหญ่มักประสบความล้ม ลเหลว เพราะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนสององค์กรต่างๆ และสภาพโครงสร้างพื้นฐานของ สังคมไม่ได้^{๑๓} สิ่งนี้จึงเป็นข้อนำสังเกตุอย่างหนึ่งว่า การศึกษาถึงแม้จะมีส่วนสำคัญในการ สร้างประชาธิปไตยอยู่บ้าง แต่การศึกษาอย่างเดียวก็ไม่อาจขับเคลื่อนประสพการณ์ในการเรียนรู้ จากด้านอื่นได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีวัฒนธรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นแบบใด เป็นผลผลิต ของกระบวนการเรียนรู้หลายระดับ หลายองค์กร และจากสภาพแวดล้อมหลายด้านของสังคม แต่ ส่วนที่ว่า องค์กรใดและระดับใด จะมีอิทธิพลมากกว่ากันนั้น ต้องแล้วแต่ลักษณะและประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคม ความยาวนานของระบบค่านิยมที่ใช้กันมา ความต่อเนื่องหรือการขาดตอน ของความเป็นชาติ ประสิทธิภาพของระบบการศึกษารวมทั้งสภาพภูมิประเทศและการติดต่อสื่อ สารในชาติ ระบบครอบครัว และการอบรมบุตร รวมทั้งอิทธิพลภายนอกที่มีผลต่อสังคมนั้นๆ ด้วย

^{๑๓}กมล สมวิเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง

"วัฒนธรรมทางการเมือง" เป็นศัพท์ที่ค่อนข้างใหม่ในวิชารัฐศาสตร์ คำๆ นี้ดูเหมือนจะถูกเอ่ยถึงเป็นครั้งแรกในหนังสือของ Professor H. Finer ชื่อ Government of Greater European Power ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ โดยมีปรากฏในหัวข้อย่อหัวข้อหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ คือ "A Comparative Study of the Governments and Political Culture of Great Britain, France, Germany, and the Soviet Union" แต่อย่างไรก็ตาม ในหนังสือดังกล่าวนี้ ก็ไม่ได้ปรากฏว่ามีคำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของคำว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไว้แต่อย่างไร^{๑๔} นักรัฐศาสตร์ท่านแรกที่ได้ใช้และนิยามให้ความหมายของคำๆ นี้ คือ เกเบรียล เอ.อัลมอนต์ (Gabriel A. Almond) โดยอัลมอนต์ ได้เขียนบทความชื่อ "Comparative Political System" ใน Journal of Politics, Vol. 18, No.3(August, 1956)^{๑๕} ในบทความนี้ อัลมอนต์ ได้กล่าวว่า ระบบการเมืองต่างๆ ระบบ มีรากฐานอยู่ที่แบบแผนของการฝึกอบรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมือง^{๑๖} คำกล่าวนี้มีเนื้อหาสาระสำคัญว่า ระบบการเมืองแต่ละระบบนั้น แท้ที่จริงแล้วมิได้เป็นผลผลิตของสิ่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎหมาย รัฐธรรมนูญ หรือคำสั่งของ

---

^{๑๔}Young C. Kim, "The Concept of Political Culture in Comparative Politics," The Journal of Politics, Vol. 26 (1964), 319-320.

^{๑๕}Ibid., p. 320.

^{๑๖}"Every political system is embedded in a particular pattern of Orientations to political action. I have found it useful to refer to this as the political culture," Gabriel A. Almond, "Comparative Political System," in Political Behaviour: A Reader in Theory and Research, eds. by Heinz Eulau, Samuel J. Eldersveld and Morris Janowitz (New Delhi: Amerind Publishing Co. Pvt. Ltd., 1972), p. 36.

ผู้ปกครอง แต่เป็นผลผลิตหรือภาพสะท้อนของสิ่งที่อยู่ลึกลงไปกว่านั้น อันได้แก่ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความรู้สึกนึกคิดของคนในประเทศนั้น สิ่งที่เป็นผลผลิตรวมของพลังดังกล่าวนี้ อัลมอนต์ เรียกว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง"^{๑๗}

จากบทความดังกล่าว แสดงให้เห็นแนวความคิดของอัลมอนต์ ที่เชื่อว่าระบบการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่ง จะมีลักษณะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในประเทศนั้นเป็นสำคัญ ความล้มเหลวในการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ในลาตินอเมริกา แอฟริกา และ เอเชีย มีปัจจัยสำคัญเนื่องมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในประเทศเหล่านั้น มีลักษณะไม่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตย ปรากฏการณ์นี้ย่อมเป็นสิ่งที่สนับสนุนว่า การสร้างประชาธิปไตยโดยเพียงจัดให้มีสถาบันทางการเมืองต่างๆ เช่น มีกฎหมาย รัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง หรือสภาผู้แทนราษฎร ย่อมจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ตราบดีที่ประชาชนพลเมืองยังไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบนี้

หลังจากการเสนอบทความดังกล่าวข้างต้นมาอีก ๗ ปี คือในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ อัลมอนต์ ได้ร่วมกับ ซิสเนย์ เวอร์บา (Sisney Verba) เสนอรายงานผลการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเทียบ ๔ ประเทศ คือ สหรัฐฯ อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และ เม็กซิโก โดยตีพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations ในหนังสือนี้ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึงทัศนคติและความโน้มเอียงของคนที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองของชาติหนึ่งๆ นั้น ก็คือ แบบแผนของทัศนคติและความโน้มเอียงในรูปต่างๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีต่อระบบ

^{๑๗} Ibid.

และส่วนต่างๆ หรือกิจกรรมทางการเมืองที่มีอยู่ในชาตินั้นๆ^{๑๔}

ในหนังสือดังกล่าว ได้จำแนกละเอียดลงไปว่า ทศนะและความโน้มเอียงเช่นว่านั้น แยกออกได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้คือ^{๑๕}

๑. Cognitive Orientations ได้แก่ ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง (ซึ่งความรู้และความเชื่อดังกล่าวนี้ไม่ได้เป็นเรื่องผิดหรือถูก แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีความรู้ความเข้าใจมากหรือน้อยอย่างไร เช่น มีความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งหรือสภาผู้แทนราษฎรมากน้อยแค่ไหนเพียงไร หรือเป็นอย่างไร

๒. Affective Orientation ได้แก่ ความรู้สึกต่างๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทั้งหลาย กล่าวคือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับรู้สึกผูกพัน ตลอดจนความยอมรับหรือไม่ยอมรับในวัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น มีความรู้สึกสนใจต่อระบบการเมืองของประเทศมากน้อยแค่ไหนเพียงไร เป็นต้น

๓. Evaluative Orientation ได้แก่ ความคิดเห็นต่างๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการนำเอาค่านิยมเข้ามาพัวพันเป็นเครื่องวัด หรือประเมินผลเหตุการณ์ทางการเมืองหรือวัตถุประสงค์ทางการเมือง กล่าวเช่น มีความเห็นชอบด้วยกับการชุมนุมเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรหรือไม่ การเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นเรื่องทัศนคติหรือค่านิยม

^{๑๔}"The term political culture thus refers to the specifically political orientations - attitudes toward the political system and its various parts and attitudes toward the role of the self in the system. (13) The political culture of a nation is the particular distribution of patterns of orientation toward political objects among the members of the nation," (14-15) Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations (Princeton: Princeton University Press, 1963), pp.13-15.

^{๑๕}Ibid., p. 15.

คนที่เห็นด้วยมักจะเป็นผู้มีค่านิยมรักในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ส่วนคนที่ไม่เห็นด้วยก็มักจะเป็นผู้ไม่ชอบในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเขาอาจจะมิทันจะเห็นว่า การปกครองแบบนี้มีแต่ความวุ่นวาย ขาดความเป็นระเบียบ และบ้านเมืองไม่มีความสงบสุข เป็นต้น

นอกจากจะได้จำแนกวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็นลักษณะต่างๆ ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้นดังกล่าวแล้ว ในหนังสือเล่มนี้ ยังได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็นประเภทต่างๆ ๓ ประเภท คือ ๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบตั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Parochial Political Culture) ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) และ ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture)^{๒๐} ซึ่งในเรื่องนี้จะได้กล่าวละเอียดในหัวข้อประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองต่อไป

ลูเซียน ดับปิว.พาย (Lucian W. Pye) เป็นนักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีชื่อเป็นที่รู้จักอีกท่านหนึ่ง นักรัฐศาสตร์ท่านนี้ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึงกลุ่มหรือแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกหรือจิตใจซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการเมืองมีระเบียบและความหมาย^{๒๑} หรือซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเมือง หรือระบบการเมือง

ในทัศนะของพาย วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลิตรวมของประวัติศาสตร์ของระบบการเมือง และผลิตรวมของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชีวิตสมาชิกของระบบการ

^{๒๐}Ibid., pp. 17-19.

^{๒๑}Lucian W. Pye, Aspects of Political Development (Boston: Little, Brown and Company, 1966), p. 104.

เมืองนั้น^{๒๖} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองย่อมเป็นผลจากกระบวนการถ่ายทอดของประวัติศาสตร์ของประเทศ และนอกจากนั้น พายยังมีความเห็นต่อไปอีกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดระบบการเมือง ระบบการเมืองจะมีเสถียรภาพมั่นคงอยู่ได้ ถ้าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในระบบการเมืองนั้นมีแนวโน้มที่เป็นอย่างเดียวกัน^{๒๗} ตามทัศนะของพาย วัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองอย่างแยกไม่ออก ซึ่งกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นคือระบบการเมืองนั้นเอง โดยเหตุนี้ การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นการศึกษาระบบการเมือง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่า นักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาทางด้านวัฒนธรรมทางการเมือง มุ่งกำจัดความให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองว่า หมายถึงแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม หรือความรู้สึกทางการเมืองของบุคคลในระบบการเมือง และมีแนวความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง ระบบการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งไม่ได้เป็นผลผลิตของลายลักษณ์อักษร กฎหมาย รัฐธรรมนูญ หรือสถาบันทางการเมืองนั้นๆ หากแต่เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในประเทศ หรือระบบการเมืองนั้นๆ

ทัศนคติทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติอย่างเช่นการศึกษานี้ จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเอง

---

^{๒๖}"A political culture is the product of both the collective history of political system and the life history of the members of that system", Ibid, p. 105.

^{๒๗}"Stable political system tend to have relatively homogeneous political culture within which there is general agreement about the proper limits and functions of politics," Ibid.

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทตามแนวความคิดของอัลมอนต์และเวอร์บา คือ ๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Perochial Political Culture) ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) และ ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละประเภทมีลักษณะ ดังนี้คือ^{๒๔}

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ หมายถึงลักษณะหรือแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมีลักษณะไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการเมืองของสังคมเลย และไม่มี การรับรู้หรือความเห็นต่อการปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนไม่สนใจโยคีหรือไม่ คิดว่าตัวเองมีความผูกพัน หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า หมายถึงลักษณะหรือแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมีลักษณะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองของสังคม แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ หรือสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเมือง เขาจะมีความรู้สึกแต่เพียงว่า ตนเองมีเพียงหน้าที่ต้องยอมรับอำนาจของรัฐและ เชื่อฟังปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม หมายถึงลักษณะหรือแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมีลักษณะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองของสังคม มีทัศนคติและความเห็นต่างๆ ต่อกิจกรรมและกระบวนการทางการเมือง ตลอดจนมีความกระตือรือร้นสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้สึก ว่า ตัวเองมีความสำคัญ มีความหมาย สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเมือง

^{๒๔}Almond and Verba, op.cit., pp. 17-19.

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตามความเป็นจริงนั้น เป็นเรื่องเป็นไปได้ยากที่ในสังคมหนึ่งๆ คนในสังคมทั้งหมดจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบเดียวกัน ตามที่ปรากฏ ในทุกสังคมจะมีส่วนผสมของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว หรืออีกนัยหนึ่ง ไม่มีสังคมใดที่คนในสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ ประเทศที่คนส่วนมากมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม นั้น ก็อาจมีกลุ่มบุคคลซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และแบบดั้งเดิมรวมอยู่ด้วย ความแตกต่างระหว่างสังคมเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองมีเพียงว่า สังคมนั้นๆ ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองโน้มเอียงเป็นแบบใดมากกว่ากันเท่านั้น

โครงสร้างทางการเมืองของทุกสังคม จะมีส่วนผสมของความล่าช้าและความทันสมัยรวบรวมอยู่ด้วยกันเสมอ ไม่มีโครงสร้างทางการเมืองของสังคมใดทันสมัยสมบูรณ์ หรือล่าช้าป่าเถื่อนอย่างที่สุด^{๒๕} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โครงสร้างทางการเมืองของสังคมหนึ่งๆ อาจมีวัฒนธรรมทางการเมืองหลายแบบผสมกันอยู่ ในเรื่องนี้ อัลมอนต์และเวอร์บา มีความเห็นว่า โครงสร้างทางการเมืองของสังคมต่างๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ ประเภทตามลักษณะความโน้มเอียงของส่วนผสมของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-Subject Culture) ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (Subject-Participant Culture) และ ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (Parochial - Participant Culture) โครงสร้างทางการเมืองดังกล่าวนี้แต่ละแบบมีลักษณะ ดังนี้คือ^{๒๖}

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมไพร่ฟ้า หมายถึงโครงสร้างทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจของเผ่า หมู่บ้าน หรือ

---

^{๒๕} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิชิตเวช, ๒๕๑๔), หน้า ๘๑.

^{๒๖} Almond and Verba, op.cit., p. 23; และโปรดดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑-๘๓.

เจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่มีความผูกพันจงรักภักดีต่อระบบการเมืองที่สลับซับซ้อนมากกว่าหมู่บ้านหรืออาณาเขตเล็กๆ คือ ยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของเจ้าเมืองหรือหัวหน้าเผ่าของตน แต่ก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องอะไรทางการเมือง หรือไม่สนใจจะใช้สิทธิทางการเมืองของตน และไม่คิดว่าตนเองจะมีบทบาทหรืออิทธิพลอย่างไรต่อระบบการเมือง

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม หมายถึงโครงสร้างทางการเมืองที่มีประชาชนบางส่วนเริ่มมีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง มีทัศนะเห็นว่า ตนเองสามารถที่จะมีบทบาทและอิทธิพลต่อระบบการเมืองได้ในขณะเดียวกันก็มีประชาชนอีกส่วนหนึ่งยังคงมีความเฉยเมยไม่สนใจใยดีที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมีความโน้มเอียงที่ยอมตามอำนาจ หรืออีกนัยหนึ่งมีลักษณะอำนาจนิยมอยู่ มีทัศนะเห็นว่า การเมืองการปกครองไม่ใช่เรื่องของประชาชนคนธรรมดา

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบตั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมแบบมีส่วนร่วม หมายถึงโครงสร้างทางการเมืองที่ประกอบด้วยคนหลายเผ่าชนหรือกลุ่มชน คนในแต่ละเผ่าชนหรือกลุ่มชน จะมีความจงรักภักดียึดมั่นในกลุ่มตนเองแน่นแฟ้น และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลก็มุ่งไปในทางเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตนมากกว่าสังคมส่วนรวมทั้งหมด พม่าและมาเลเซีย นับเป็นประเทศที่จัดอยู่ในประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ เช่นว่านี้

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนาจต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในลำดับก่อนได้กล่าวถึงลักษณะหรือประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองโดยทั่วไป รวมทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบที่มีอยู่หรือที่เป็นโครงสร้างทางการเมืองของสังคมโดยทั่วไป ลำดับถัดนี้จะได้พิจารณาถึงว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดที่จะเป็นแบบเอื้ออำนาจต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย หรืออีกนัยหนึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนาจต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นอย่างไร ในเรื่องนี้ มีนักรัฐศาสตร์หลายท่าน เช่น ฮัลมอนต์และเวอร์บา โรเบิร์ต เอ. ดาห์ล (Robert A. Dahl) และ อาจารย์ทินพันธุ์ นาคะตะ เป็นอาทิ ได้เสนอแนวความคิดให้ทัศนะไว้

ในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ ๒ ท่านแรก คือ ฮัลมอนต์และเวอร์บา วัฒนธรรมทางการเมืองของคนในประเทศประชาธิปไตย ไม่ได้เป็นแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) โดยสมบูรณ์ หากแต่เป็นแบบที่เรียกว่า

"Civic Culture" ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม โดยผสมระหว่างแบบมีความกระตือรือร้นสนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง กับแบบไม่สนใจใยดีที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง^{๒๗}

เป็นข้อสังเกตว่า ความเฉยเมยไม่สนใจยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ "Civic Culture" นี้ มีสาระเนื้อหาเป็นเรื่องความยอมรับในอำนาจของรัฐบาล^{๒๘} เพราะเชื่อมั่นในความชอบธรรม ความสามารถ และความตั้งใจดีของผู้ปกครองประเทศ ดังนั้น เราจึงอาจกล่าวให้ชัดได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง "Civic Culture" นี้ เป็นส่วนผสมของทัศนคติทางการเมือง ๒ อย่างควบคู่กันอยู่ กล่าวคือ มีความเคารพเชื่อฟังยอมรับในอำนาจของรัฐบาลอย่างหนึ่ง และความเป็นอิสระอย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่ง ลักษณะด้านแรกของทัศนคติทางการเมืองแบบนี้ คือ ความเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดี ลักษณะด้านที่สองของทัศนคติทางการเมืองดังกล่าว คือ ความเป็นพลเมืองผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี^{๒๙}

กล่าวโดยสรุปแล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ คือ ลักษณะรวมของความโน้มเอียงทางการเมือง ๒ อย่างที่มีอยู่ในบุคคลคนเดียวกัน คือ ความเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดี และความเป็นพลเมืองผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี คือ ถือว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ เชื่อมั่นว่าตนเองมีสิทธิ และความสามารถไปส่วนมีเสียง ในการเมืองและการปกครอง รวมทั้งมีบทบาทสำคัญที่จะมีอิทธิพลต่อการเมือง

ในทัศนะของ คาห์ล วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะ ดังนี้คือ^{๓๐}

^{๒๗}Ibid., pp. 474.

^{๒๘}See Ibid., pp. 476, 478-479.

^{๒๙}โปรคตุ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม.

^{๓๐}Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Delhi:

๑. มีศรัทธายึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง
๒. มีศรัทธายึดมั่นในคุณค่าของบุคคลอื่น
๓. ยึดมั่นในอิสระ เสรีภาพของปัจเจกบุคคล ไม่ศรัทธาหรือไว้วางใจอำนาจเด็ดขาด ไม่ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น หรือยอมจำนนต่ออำนาจ
๔. มีจิตใจพร้อมที่จะรับความแตกต่างในความคิดเห็น และความแตกต่างค่านิยมอื่น ๆ ด้วย เช่น ภัย เพศ เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ เป็นต้น

สำหรับอาจารย์ทินพันธุ์ มีทัศนะเห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะดังนี้ คือ^{๓๑}

๑. มีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ มีความต้องการการปกครองแบบนี้มากกว่าการปกครองแบบอื่น เห็นด้วยกับหลักการปกครองแบบนี้ที่ว่า เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
๒. ยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล มีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รวมทั้งเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
๓. เคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย
๔. สนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยติดตามข่าวสารของบ้านเมือง พุดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นและพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของทางราชการ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น
๕. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง หน้าที่พลเมืองได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่ดี การปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและการออกเสียง

---

^{๓๑}ทินพันธุ์ นาคะตะ "ประชาธิปไตย ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวย และการสร้างจิตใจ," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๗), ๑๖-๑๘.

เลือกตั้ง เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังจะต้องมีความเชื่อมั่นว่า การมีส่วนในกิจกรรมทางการเมืองของตนจะได้ผล

๖. มีความไว้วางใจผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคมได้ดีกว่าการปกครองแบบอื่นๆ และเชื่อว่าคนเราจะปกครองตนเองได้
๗. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ เพื่อจะได้เป็นการคัดค้านเหี้ยมร้ายไม่ให้ฝ่ายนั้นหลงอำนาจ ปฏิบัติตามอำเภอใจ
๘. ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ ลักษณะของผู้มีจิตใจแบบเผด็จการ ได้แก่ การมอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ การขอใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิของเขา รวมทั้งการมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับจิตใจแบบประชาธิปไตยที่กล่าวมาแล้ว

* ส่วนสำหรับการศึกษานี้ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ มีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑. มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย หมายถึงความคิดความเชื่อถือสอดคล้องสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักเจตนารมณ์ของปวงชน รวมทั้งหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย ซึ่งรายละเอียดได้เคยกล่าวมาแล้วในบทแรก

และผู้มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบนี้ ได้แก่ผู้ที่มีทัศนคติดังนี้คือ เห็นว่า

- ๑.๑ ฐานะของบุคคลในสังคม ไม่ได้เป็นผลมาจากกรรมดี กรรมชั่ว ในปางก่อนของเขา

- ๑.๒ ควรให้สิทธิเสมอภาคแก่คนทุกคน เพราะคนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน

- ๑.๓ ข้าราชการและประชาชน มีฐานะเท่ากันทางการเมือง
- ๑.๔ ทุกคนควรมีโอกาสเท่ากัน ในการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
- ๑.๕ เสียงของคนส่วนมากไม่มีสิทธิห้ามการวิพากษ์วิจารณ์เสียงคนส่วนน้อย
- ๑.๖ หากไม่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป เราก็ไม่อาจแน่ใจได้ว่าความคิดเห็นอะไรถูกอะไรผิด และ
- ๑.๗ ไม่ว่าจะความคิดเห็นหรือความเชื่อทางการเมืองของบุคคลหนึ่งคนใดจะเป็นอย่างไร เขาควรมีโอกาสได้พูดแสดงความคิดเห็นออกมา

๒. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง^{๓๒} หมายถึง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง เสียภาษี รวมทั้งมีความคิดเห็นว่า ตนเองควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการปกครอง กับมีความกระตือรือร้นในทางการเมือง เป็นต้น^{๓๓} และเห็นว่า ทุกคนควรมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในทางการเมือง มีความเชื่อว่า การพยายามเข้ามีส่วนร่วมหรือเข้าไปมีอิทธิพลเหมือนนโยบายของรัฐบาลของตน จะมีผล^{๓๔} รวมทั้งเชื่อว่า กระบวนการเลือกตั้งนั้นมีความสำคัญยิ่ง^{๓๕}

^{๓๒}Almond and Verba, op.cit.; and Dahl, op.cit., p. 91.

^{๓๓}Robert E. Lane, Political Man (New York: The Free, 1972), p. 280; and Almond and Verba, op.cit., pp. 163-164.

^{๓๔}Morris Janowitz and Dwaine Marvick, "Comparative Pressure and Democratic Consent," in Political Behavior: A Reader in Theory and Research, eds. by Heinz Eulau, Samuel J. Eldersveld, and Morris Janowitz, op. cit., p. 278; and Almond and Verba, op.cit., pp. 255-257.

^{๓๕}Almond and Verba, op.cit., p. 254.

และผู้ที่มีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ ผู้มีทัศนคติ
ดังนี้คือ เห็นว่า

- ๒.๑ แม้นิสิตนักศึกษาจะมีภาระที่ต้องสนใจเรื่องการเรียน ก็ควรที่นิสิตนักศึกษา
จะต้องสนใจเข้าไปมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทในทางการเมือง
- ๒.๒ มีเหตุผลเพียงพอที่จะทำการสไตรค์ ถ้ารู้สึกว่าคุณภาพการศึกษาของตนไม่
ยอมรับฟังการเรียกร้องและความต้องการที่ชอบด้วยเหตุผลของพวกเขาตนเสีย
เลย
- ๒.๓ การออกเสียงเลือกตั้งไม่ได้เป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้นิสิตศึกษามีสิทธิมี
เสียงเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล ยังมีวิธีอื่นๆ อีก
- ๒.๔ ถ้าไม่พอใจนโยบายหรือการตัดสินใจของรัฐบาล ทางราชการ หรือ
มหาวิทยาลัย หรือพิจารณาเห็นว่า ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายใด
ไม่ยุติธรรม หรือ ไม่เหมาะสม ผู้นั้นจะพยายามปฏิบัติการอย่างใดอย่าง
หนึ่งเกี่ยวกับสิ่งดังกล่าว
- ๒.๕ เชื่อว่าเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ถ้าตนได้พยายามมีส่วนร่วมหรือมีอิทธิพลต่อการ
กำหนดนโยบาย หรือ การตัดสินใจของรัฐบาลจะมีผล
- ๒.๖ ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การไปออกเสียงเลือกตั้งไม่ค่อยจะมีความสำ
คัญมากนัก ถ้าทราบว่าคนที่ตั้งใจจะเลือกตั้งไม่มีโอกาสชนะ
- ๒.๗ มีความตั้งใจจะไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ถ้าตนมีสิทธิ และ
- ๒.๘ แม้ว่า จะมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรก่อนหน้าการสอบไล่ ๑ วัน ผู้นั้นก็คิด
ว่า จะไปออกเสียงเลือกตั้ง

๓. มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการ เมืองและกรรปอ .
ครอง^{๓๖} หมายถึงความสนใจข่าวสารของบ้านเมือง ถกเถียงปัญหาของบ้าน เมืองกับผู้อื่น^{๓๗}
รวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการ เมือง เช่น ออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

^{๓๖} Almond and Verba, op.cit.

^{๓๗} See ibid., p. 257.

และผู้ที่มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ในที่นี้ ได้แก่

- ๓.๑ ผู้ที่มีความสนใจติดตามข่าวสารการเมืองและของทางราชการจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เสมอๆ
- ๓.๒ พுகคุยเรื่องการเมืองและปัญหาของทางราชการกับคนอื่นบ่อยๆ
- ๓.๓ สนใจเข้าร่วมการอภิปรายปัญหาทางการเมืองและสังคม
- ๓.๔ ทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการพยายามมีส่วน หรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย หรือตัดสินใจของรัฐบาล หรือสถาบันการศึกษา
- ๓.๕ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงาน ของนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาผ่านองค์การนิสิตนักศึกษาของสถาบันการศึกษาของตน
- ๓.๖ ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

๔. มีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นเผด็จการ^{๓๔} การมีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบเผด็จการ ได้แก่ สิ่งต่อไปนี้ คือ^{๓๕} การชอบใช้ความรุนแรง และเกิดความขัดแย้งกับปัญหา กับยอมตามอำนาจ รวมทั้งการยอมรับ เชื่อฟัง และอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การมอบความไว้วางใจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับผู้นำ การไม่ยอมรับความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของบุคคล การไม่ยอมรับการใช้สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ซึ่งแตกต่างไปจากตน

^{๓๔} ทินพันธุ์ นาคะตะ "ประชาธิปไตย: ความหมาย บังคับเอื้ออำนวย การสร้างจิตใจ", เรื่องเดิม, ๑๖.

^{๓๕} Dahl, op.cit., pp. 91-92; T.W. Adono, et al, The Authoritarian Personality (New York: Harper, 1950), p. 228; "As collected in Measures of Social Psychological Attitudes, eds. by John P. Robinson and Phillip R. Shaver (Michigan: Published by the Institute for Social Research, 1974), p. 308; และโปรดดู ทินพันธุ์ นาคะตะ "ประชาธิปไตย: ความหมาย บังคับเอื้ออำนวย การสร้างจิตใจ," เรื่องเดิม, ๑๔.

การเชื่อถือเรื่องโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีสาว (Superstition and Stereotype) และการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม (Conventionalism) และผู้มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบนี้ ได้แก่ผู้มีทัศนคติดังนี้ คือ เห็นว่า

- ๔.๑ หากมีอำนาจ จะห้ามผู้อื่นแต่งกายและไว้ทรงผมแบบฮิปปี้
- ๔.๒ ในยามฉุกเฉิน ผู้นำควรมีอำนาจทำอะไรก็ได้ตามความจำเป็น เพื่อส่วนรวม แม้จะต้องใช้กำลังบังคับ มีการสูญเสียชีวิต และเกิดความลำบากยากแค้นของคนเป็นจำนวนมากไม่น้อยก็ตาม
- ๔.๓ ผู้กระทำผิดที่เป็นภัยต่อสังคมร้ายแรง เช่น วางเพลิง ค้าเฮโรอีน ฆาตกรรมข่มขืน ควรได้รับการพิจารณาโทษโดยใช้มาตรา ๑๗ อย่างที่ เคยใช้ หรือศาลพิเศษ
- ๔.๔ ในบรรดานายกรัฐมนตรีที่แล้วๆ มา ชอบจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มากที่สุด เพราะเป็นคนเข้มแข็ง เด็ดขาด
- ๔.๕ สิ่งประเทศเราต้องการมากที่สุด ยิ่งกว่าโครงการ และ พ.ร.บ. ต่างๆ ของรัฐบาล ก็คือ การมีผู้นำที่มีความสามารถเข้มแข็ง เสียสละ และเป็น ผู้ที่เราจะไว้วางใจให้ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเราได้
- ๔.๖ ถ้าจะพัฒนาประเทศให้รวดเร็วทุกๆ ด้าน ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง เด็ดขาด
- ๔.๗ การริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางการเมืองและสังคม ควรเป็น ความรับผิดชอบส่วนใหญ่ของผู้นำทางการเมือง ไม่ใช่ประชาชน
- ๔.๘ เป็นการยากที่จะนำประชาธิปไตยมาใช้ในเมืองไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่ ยังไม่มีความสามารถที่จะปกครองตนเองได้
- ๔.๙ คนไทยยังไม่พร้อมสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย
- ๔.๑๐ ประชาธิปไตย ไม่ใช่ระบบการปกครองที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทย
- ๔.๑๑ การเป็นผู้มีอำนาจ เป็นเจ้านายคน แสดงให้เห็นการเป็นคนมีบุญวาสนาของเขาอย่างหนึ่ง
- ๔.๑๒ เป็นการไม่สมควรที่หญิงไทยจะสมรสกับคนต่างชาติ

สรุป

วัฒนธรรมนั้น หมายถึง แบบอย่างการดำรงชีวิตของกลุ่มชนหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งสมาชิกเรียนรู้รับถ่ายทอดกันไปด้วยการสั่งสอนอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือการเรียนรู้ แต่โดยที่มนุษย์จะมีพฤติกรรมแสดงออกอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับ ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมหรือความรู้สึก ดังนั้น วัฒนธรรมจึงได้แก่ แบบแผนของความเชื่อ ความรู้และค่านิยม หรือความรู้สึกของคนในสังคมนั้นเอง

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมทั้งหมด โดยมีความหมาย หมายถึงความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมหรือความรู้สึกของคนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือใกล้ชิดกับการเมือง และการมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดของบุคคลนั้น เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ด้วยจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากประสบการณ์ความเคยชิน ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ การเรียนรู้นั้นจะมีอยู่ตลอดชีวิตของคนตราบใดที่ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมมนุษย์ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการอบรมที่ทำให้คน เรียนรู้วิถีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ขั้นตอนการอบรมที่ก่อให้เกิดพื้นฐานความรู้ ความเชื่อ หรืออีกนัยหนึ่ง ทำให้คนเริ่มมีเอกภาพส่วนบุคคล ขั้นตอนถัดมา เป็นการอบรมถ่ายทอดทางการเมือง เป็นขั้นตอนหล่อหลอมทำให้เกิดบุคคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวบุคคล ขั้นตอนสุดท้าย เป็นขั้นตอนการอบรมถ่ายทอดที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจการเมืองลึกซึ้ง และมีความรู้สึกนึกคิดในทางการเมืองอย่างมาก

สิ่งที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางของกระบวนการเรียนรู้นั้น ได้แก่ สถาบันและสิ่งสำคัญต่างๆ ในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อสารมวลชน และสภาพโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบใดของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับสถาบันและสิ่งสำคัญในสังคมดังกล่าว ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบนั้นๆ

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้น อาจแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ หมายถึงแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมึลักษณะ

ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการ เมืองสังคมเลย ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า หมายถึงแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมีลักษณะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการ เมืองของสังคม แต่ไม่สนใจที่จะ เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อการเมือง และ ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม หมายถึงแบบหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งคนในสังคมกลุ่มใดจะจัดอยู่ในพวกที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนี้ จะต้องมีลักษณะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการ เมืองของสังคม มีทัศนคติและความเห็นต่างๆ ต่อกิจกรรมและกระบวนการทางการเมือง ตลอดจนมีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามามีส่วนร่วม และมีความรู้สึกส่วนตัวเองมีความสำคัญมีความหมายต่อการเมือง

ในสังคมหนึ่งๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบต่างๆ ทั้ง ๓ แบบ ดังกล่าวผสมกันอยู่ ความแตกต่างระหว่างสังคมเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองมีเพียงว่า สังคมนั้นๆ ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองโน้มเอียงเป็นแบบใดมากกว่ากันเท่านั้น สังคมในที่ต่างๆ นั้น อาจจำแนกออกได้เป็น ๓ ประเภทตามลักษณะความโน้มเอียงของส่วนผสมของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมไพร่ฟ้า ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม และ ๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมแบบมีส่วนร่วม

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเมืองมาก กล่าวได้ว่า ระบบการเมืองจะมีลักษณะ เป็นเช่นไรและจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่า บุคคลในระบบการเมืองนั้นๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นอย่างไร หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า ระบบการปกครองแบบหนึ่งแบบใดจะมีความมั่นคงอยู่ได้ ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาที่คนในสังคมนั้น มีวัฒนธรรมที่สอดคล้องหรือส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ เป็นไปตามการปกครองแบบนั้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การที่ประเทศหนึ่งประเทศใด จะประสบความสำเร็จในการปกครองแบบประชาธิปไตยได้นั้น ประการสำคัญ ประชาชน และชนชั้นนำของประเทศนั้นๆ ต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบ เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย

เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ นั้น มีนักรัฐศาสตร์หลายท่าน เช่น ฮัลมอนด์และเวอร์บา, คาห์ล และอาจารย์ทินพันธุ์ เป็น

อาทิ ได้เสนอแนวคิดให้ทัศนะไว้

ในทัศนะของอัลมอนต์และเวอร์บา วัฒนธรรมทางการเมืองที่พบในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย ไม่ได้เป็นแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ หากแต่เป็นแบบ "Civic Culture" ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม โดยเป็นแบบผสมระหว่างแบบมีความกระตือรือร้นสนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง กับแบบไม่สนใจโดยคิดที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

ในทัศนะของคานัล วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะ ดังนี้คือ มีศรัทธายึดมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง มีศรัทธายึดมั่นในคุณค่าของผู้อื่น ยึดมั่นในอิสระเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ไม่ศรัทธาหรือไว้วางใจอำนาจเด็ดขาด มีจิตใจพร้อมที่จะรับความแตกต่างในความคิดเห็น และความแตกต่างด้านอื่นๆ ของผู้อื่น

สำหรับทัศนะของอาจารย์ทินพันธุ์ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะ ดังนี้คือ มีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ยึดมั่นในศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล และเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย สนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความไว้วางใจผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการ รู้จักริพภาพข้าราชการอย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์ และไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

ส่วนสำหรับการศึกษานี้ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะดังนี้คือ มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง และมีทัศนคติทางการเมืองไม่เป็นแบบเผด็จการ